

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДСЬКОСТІ У ВЗАЄМОДІЇ З ДЕРЖАВОЮ

Анатолій Петрович МИКОЛАЄЦЬ,

*канд. юрид. наук, доцент,
професор кафедри публічного
адміністрування Міжрегіональна
Академія управління персоналом*

Термін «громадськість» у контексті її участі у взаємодії з державою вживається як синонім категорії «громадянське суспільство». Останнє являє собою не просто сукупність індивідів, що об'єднані за спільною територіальною чи іншою ознакою, а спільність суспільно активних осіб, яким притаманні свої інтереси, які активно діють, вступають у правовідносини, спрямовують розвиток таких відносин, об'єднуються за відповідними спільними інтересам та цілями, а також впливають на трансформацію не лише громадських, а й державних інституцій. Відповідно, питання інституційного оформлення громадськості (громадянського суспільства) на сьогодні є одним із найбільш актуальних проблем, що потребують комплексного вирішення як на рівні науково-теоретичного доробку, так і шляхом внесення змін до чинного законодавства, формування ефективної системи нормативно-правових актів, що забезпечать сприяння утворенню, визнанню та функціонуванню інститутів громадянського суспільства, їх активну участь у взаємодії з державою та виконання інших функцій та завдань.

Щодо чинного законодавства, то за системним тлумаченням норм Постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», можна прийти до висновку про те, що до інститутів громадянського суспільства слід віднести громадські об'єднання, релігійні, благодійні організації, творчі спілки, професійні спілки та їх об'єднання, асоціації, організації роботодавців та їх об'єднання, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації, інші непідприємницькі товариства та установи, легалізовані відповідно до законодавства. За постановою зазначено, що це є інститути громадянського суспільства, які можуть ініціювати проведення консультацій з громадськістю з питань, не включених до орієнтовного плану, шляхом подання відповідних пропозицій громадській раді або безпосередньо органу виконавчої влади.

За постановою, до складу громадської ради можуть бути обрані представники громадських об'єднань, релігійних, благодійних організацій, творчих спілок, професійних спілок та їх об'єднань, асоціацій, організацій роботодавців та їх об'єднань, засобів масової інформації (далі - інститути громадянського суспільства), які зареєстровані в установленому порядку [1].

Таким чином, оскільки цілями зазначеного вище нормативно-правового акту не є визначення понять у сфері взаємодії держави та громадськості, а врегулювання окремих спеціальних питань такої взаємодії,

то, на нашу думку, не варто запропонований у ньому перелік суб'єктів, які слід вважати інститутами громадянського суспільства, вважати остаточним та вичерпним. До того ж, наведений перелік сформований як перелік тих суб'єктів, які можуть ініціювати проведення консультацій з громадськістю – тобто це коло суб'єктів, які нормотворець за відомими йому причинами відніс до тих суб'єктів, які можуть реалізувати конкретну форму взаємодії. Також у контексті дослідження нашого більш широкого питання – суб'єктів взаємодії держави та громадськості в цілому виникає ще питання невизначеності статусу громадських рад як суб'єкта взаємодії. Адже громадські ради первинно не є інститутом громадянського суспільства, проте у структурі взаємовідносин «держава-громадськість» наділені колом чітких повноважень, у постанові визначено їхній чіткий статус та склад, а також окремі процедури діяльності.

Аналізуючи інший нормативно-правовий документ – Указ Президента України від 27.09.2021 №487/2021 «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 роки», вбачаємо схожий на запропонований у Постанові від 03.11.2010 № 996 підхід до визначення інститутів громадянського суспільства. Зокрема, за Стратегією, протягом 2016-2020 років кількість інститутів громадянського суспільства суттєво зростає. За даними Державної служби статистики України, відбулося збільшення кількості юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання: громадські організації - на 22149 (з 70321 станом на 1 січня 2016 року до 92470 станом на 1 січня 2021 року), громадські спілки - на 1122 (з 753 до 1875 відповідно), благодійні організації - на 4428 (з 15384 до 19812 відповідно), релігійні організації - на 3390 (з 23261 до 26651 відповідно), творчі спілки (інші професійні організації) - на 38 (з 279 до 317 відповідно), професійні спілки та їх об'єднання - на 2392 (з 26321 до 28713 відповідно), органи самоорганізації населення - на 234 (з 1415 до 1649 відповідно).

На сьогодні інститути громадянського суспільства працюють у більшості суспільних сфер: у сфері захисту прав людини та громадянина, представлення інтересів різних груп громадян, надання соціальних та інших послуг, провадження благодійної та волонтерської діяльності, реалізації освітніх і культурних проектів, захисту довкілля, проведення аналізу реалізації державної політики, моніторингу діяльності органів влади, провадження антикорупційної діяльності та інших. Проблемним питанням є низький рівень інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства, відсутність стабільного залучення професійних кадрів та фінансових і матеріальних ресурсів, сталих практик партнерства з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом [2]. Поряд з тим, за Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 №2411-VI, а зокрема, ст. 5, що визначає засади внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства, можна зробити висновок про те, що законодавець до таких інститутів насамперед відносить політичні партії та об'єднання громадян. Також у Законі вжито збірне поняття «громадськість» [3].

Отже, вважаємо, що суб'єктами взаємодії держави та громадськості, що представляють громадськість, є ширше та багатоманітніше коло осіб, аніж ті, що визначені у проаналізованих нормативно-правових актах. При визначення системи таких суб'єктів вважаємо за доцільне взяти до уваги те, що суб'єкт взаємодії – це обов'язково така автономна та індивідуалізована правова субстанція, яка наділена правами, обов'язками або повноваженнями у сфері взаємодії з державою, є виразником інтересів громадськості у будь-якому її прояві та обсязі, та являються створеними за волевиявленням членів громадськості, інституціоналізуючи або уособлюючи її діяльність.

Тому пропонуємо до суб'єктів взаємодії держави та громадськості зі сторони громадськості відносити таких суб'єктів: фізичні особи; фізичні особи-підприємці; юридичні особи приватного права; непідприємницькі товариства та установи, легалізовані відповідно до чинного законодавства (наприклад, ОСББ); громадські організації; громадські спілки; благодійні організації; релігійні організації; творчі спілки; професійні спілки та їх об'єднання; органи самоорганізації населення; політичні партії; недержавні засоби масової інформації; організації роботодавців та їх об'єднання. Також суб'єктами взаємодії держави та громадськості зі сторони громадськості можуть виступати дорадчі органи при органах державної влади, - громадські ради, Національна тристороння соціально-економічна рада, інші подібні тимчасово-консультативні органи.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2010 №996. *Урядовий кур'єр*. 2010. №211
2. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Указ Президента України від 27.09.2021 №487/2021. *Урядовий кур'єр*. 2021. №188
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 №2411-VI. *Голос України*. 2010. №132